

XVIII

366

366

366

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSÄMLING.

Uppt. av Harald Jeppsson, LyllaBläntarps socken Malmöhus länefter Berättelse av Nusti Jöns LarsAnmärkningar: Nusti Jöns Lars
är bosatt i Lylla och är
70 år gammal.Julfirandet i min hembygd (Lylla
Bläntarps socken) för 70-50 år sedan.

Alla sådana gamla plägseder vid julfirandet, som
funnas för ett 50-tal år sedan, finnas i de flesta fall
bara för nutidens barn och ungdom endast såsom
berättelser. Även med avseende på förberedelserna till
julen förhåll det sig förr i tiden olika mot nu.

Julförberedelserna började omkring tio
dagar före jul. Det man först tog itu med, var
ölbryggen för att sedan få gäst till brödet utav
ölet. Då julölet skulle bryggas, var det mycket
viktigt, att man hällde mycket malt i det
s.k. mäskeharet, för att ölet skulle bli mycket
"kraftigt." Sedan ölet var färdigt slogs vatten på
maltet än en gång. Detta blev svagdricka, (som)

(105)

2. 2.

naturligtvis inte var så gott som ölet. När man hade undanstökat med byggen, började jultaket omedelbart, för att inte brödet skulle vara allt för färsket till julen. Julbrödet utgjordes av flera sorters bröd: grovt, fint och kalafint, s.k. sursött. Vidare bakades också kaviör och knäckebröd, som färvareades en lång tid framåt. Finnas barn i huset, så brukade man också baka "julagubba" och "julagriss", som barnen själva pinga på om.

Da julgrisen slaktades, var det mera arbetsamt än nu, eftersom det ju inte fanns köttkvarnar, utan man måste hacka köttet, som skulle vara till korv; därför hade man sällan mera än ett slagskorv. De, som hade råd, slaktade även ett får; inte endast får köttets skull, utan också får att få kalg till julgrisen. Ett par dagar före julaften stöptes gisen, och för att ansända alltsammans talgen som fanns i den s.k. gisaformen stöptes till slut talgdankar eller sk. präror. När sedan allt stöket var färdi, återstod att göra rent både inom och utom hus. Möblerna i "stuan" skurades, och även golvet i somliga hem skurades

Uppt. av *Erald Jeppsson*

Anmärkningar:

efter

i

kill julafton men bestioddes ändå med vit sand och
kashat enis.

På julaftonen pyntades stugan genom att sticka in
in- eller grankrutar mellan bjälkarna och loftet och
bakom sängar och soffor. Fanns det någon i
huset, som var skickelig till att klippa vackra stjär-
nor av papper, så fäste man sådana på krutarna
i taket, så att det skulle bli ännu finare i rummet.
Julgran hade man inte. Den fick ersättas av
in- och grankrutarna. På morgonen julafton sattes
upp en häroe till fåglarna. Slutligen kom den efter-
längtrade kvällen på julafton, då alla gårdens
medlemmar åte vid samma bord. Offaren be-
stod liksom nu av fisk och gröt. Dessförutom
hade man smår och bröd och kött. Alla olika

4.

slags kött, som huset kunde bestå lades på ett stort kunnfat och sattes mitt på bordet, där det skulle stå under hela julen, men utan att någon fick äta av det köttet. Var och en fick nämligen var sin tallrik med kött, som skulle stå inne på bordet ända till annandag jul, då det var slut med den sista färelägningen, till dess nyårs-
aftonen kom. Ölstopet skulle stå kvar inne på bordet under helgen, ävensom ett bröd av varje sort skulle ligga orört på bordet. Innan måltiden började tändes två lys, som ställdes vid husfaderens och husmoderens platser. Ingen fick lov att flytta dessa lys från sina platser, utan de skulle stå kvar tills de brunnit ned, för att man skulle se vilken av värdskapet, som skulle dö först. Efter måltiden lät man maten stå kvar på bordet, och för att den inte skulle bli nedruken av damnen under leken, lade man duken över. Sedan man ätit, läste husfaderen juleangeliet och sedan sjöngos julpsalmerna gemensamt. Därefter började leken. Sådana verser: låna värme, fria för "rostuld" och märka gäss.

Uppt. av *Karald Jeppsson*

Anmärkingar:

efter

i

Den sistnämnda leken gick så till, att alla utom två skulle gå ut i ett annat rum; varefter en efter en skulle med förbundna ögon ledas in och förlidas till att sätta sig i en bälja med vatten.

Julkloppar utdelades sällan. Ibland kunde det hända att husbondefolket gav åt tjänstfolket strumpor eller något dylikt.

Juldagen skulle alla i huset fara till julottan. Därför måste man stå tidigt upp för att ge hästarna foder, men ingen fick gå ned i stallen utan att ha ätit eller druckit något. När julottan var slut, gällde det för bönderna i byn att köra i kapp hem, ty den, som kom först hem, kan skulle få sin gröda bäst bärgad.

6
Tidigt på morgonen stannadagjul brukade dräng-
arna i byn gå till grannens gård och kasta
gödsel från gödselhögen in i stallet, för att
drängen på gården skulle få mycket att göra,
när han hade stigit upp. Ofta brukade de också
sätta enis till hästarna i stallet för nö.

Julafton eller juldagen brukade man gå till
grannen och kasta korgen inom dörren. Så-
dana korgen innehöll äpplen och nättor. På
äpplena hade man skrivit namn, så att det
skulle finnas ett till varje medlem i huset.
Ofta innehöll korgarna bitar av sänderslagna
kärl e.d. och i så fall kastades de in endast
för att ställa till spektakel. Då gällde det att
faga fast "miss-dädaten," men kunde denne komma
undan, var han mycket stolt över det.

Julen var gästbudsens högtid. Ett traditionellt
gästbud under julen, var det s. k. hornagillet. Vår
byvännarna skulle samlas, blåsas i ett stort
och horn, byhornet. Detta byhorn skulle förvaras
ett år på varje gård i byn. Den, som hade
hornet, skulle bjuda byvännarna till sig ofta

Uppt. av Harald Jansson

efter Per Gustafsson
i 70 år

Anmärkingar:

Skåne
Torna
Blantarna
- 1920 -

bjödes också släktingar utom byn - och förplåga dem rikligt, inte minst med spritdrycker. När festen var slut fram på morgonen, blåste alla männen i häret för att se, vem som kunde åstadkomma starkast ljud i häret.

Trettonaften brukade ungdomarna i byn gå "julaspöke", och då gällde det att göra sig så oigenkännlig som möjligt. En annan sed trettonaften var, att gå omkring i skuggarna och kasta in grissfötter och sedan springa så fort man kunde för att inte bli fasttagen. Händes detta, så skulle den, som kastat in grissfötterna, vara tvungen att dricka så många supar brännvin, som det fanns leder i in grissfötter. Trettondagen på kvällen var det sed att gå

8.

uckring som stjärngossar och sjunga.
Lå var julen i det närmaste slut. Riktigt
avslutad ansågs emellertid inte julen förrän
knut, då liksom nu, man brukade ha knuts-gillen.

366

9

LUNDS UNIVERSITETS FOLKMINNESSAMLING.

Uppt. av Harald Jeppsson

Anmärkningar:

efter

Knut Jönkara (vår)

i Skåne, Trossa län
Blåtorgs bn.
Mys. år 1920

Ärtorna såddes den 16 april (Påsk). Bönarna den 21 maj (Beda). Kornet såddes den 10 maj, när det "svarta fjörved" slog ut.

Den första dagen man plöjde på våren, brukade husmodern gå ut på åkern för att ge plöjaren och hästarna smäckebröd, som hon gömt sedanjulen.

Detta trodde man skulle bidra till, att vårarbetet skulle kunna bedrivas mera intensivt. Om det frös så hårt fastlagsmåndag, att det blev långa is-kappar, skulle linet bli långt.

Sådan väder var helgdagarna under julen, så skulle vädret bli under det nya årets kommande månader i ordning efter helgdagarna. Som väder var den 9 mars (fyrtio martyle) så

skulle det bli 40 dagar därefter. Om det regnade den 27 juli (Sjösörarensdagen) så skulle det bli äggen sin veckor därefter.

Vid midnatt ~~den~~ sista dagen i april brukade byns ungdom gå omkring och sjunga majvisan för att få mat och pengar, som de sedan skulle använda vid den sedvanliga festen annandag pingst. x Om det frös värfundagen, skulle det frysa 40 nätter därefter.

Midnattsafton skulle byns manliga ungdom samlas för att "slå katten ur kumman". Den, som lyckades härmed, valdes till kung. Denna fick själv se ut en flicka till sin dräkting, och sedan började dansen omkring majstången, och varade till ljusan dag.